

Abolirea muncii

Bob Black

1991

Nimeni nu ar trebui să muncească vreodată.

Munca este sursa aproape tuturor nenorocirilor din lume. Aproape orice rău poți numi deriva din muncă sau din traiul într-o lume concepută pentru muncă. Pentru a nu mai suferi, trebuie să ne oprim din a mai munci.

Asta nu înseamnă că trebuie să ne oprim din a mai face orice. Înseamnă că trebuie să creem un nou mod de viață bazat pe joacă ; cu alte cuvinte, o revoluție ludică. Prin „joacă” înțeleg de asemenea festivități, creativitate, conviețuire, comensalitate și poate chiar și arta. Există mai multe în joacă comparativ cu joaca unui copil, oricât de valoroasă ar fi aceasta. Fac un apel către o aventură colectivă de o bucurie generalizată și de o exuberanță interdependentă nestingherită. Joaca nu este pasivă. Fără îndoială că toți avem nevoie de mai mult timp pentru trândăvie completă decât avem acum la dispoziție, indiferent de venit sau ocupație, dar odată ce ne vom reveni din epuizarea indusă de slujba, aproape toți vom vrea să acționăm.

Viața ludică este total incompatibilă cu realitatea existentă. Cu atât mai rău pentru „realitate” , acea gaură-neagră ce absoarbe toată vitalitatea din puținul vieții ce încă se deosebește de simpla supraviețuire. În mod curios – sau poate nu – toate vechile ideologii sunt conservatoare prin credința lor în muncă. Unele din ele, precum marxismul și multe ramuri ale anarhismului, cred în muncă cu atât mai puternic, deoarece cred atât de puțin în altceva.

Liberalii spun că ar trebui să oprim discriminarea la angajare. Eu spun că ar trebui să oprim angajarea. Conservatorii susțin legile dreptului la muncă. La fel ca și fiul adoptiv a lui Karl Marx, Paul Lafargue, eu susțin dreptul la lene. Cei de stânga favorizează angajarea totală. La fel ca suprarealiștii-numai că eu nu glumesc- eu favorizez șomajul total. Troțkiștii agit pentru o revoluție permanentă. Eu agit pentru o distracție permanentă. Dar chiar dacă toți ideologii promovează munca (ceea ce și fac) – și nu doar pentru că au de gând să-i facă pe alții să muncească în locul lor -sunt foarte șovăielnici în a face asta în mod direct. Vor vorbi la nesfârșit despre salarii, program de muncă, condiții de muncă, exploatare, productivitate, profitabilitate. Vor vorbi cu plăcere despre orice în afară de munca în sine. Acești experți care se oferă să gândească în locul nostru își împărtășesc rareori concluziile în privința muncii, cu toată importanța pe care o are în viețile noastre.

Sindicatul și patronii sunt de acord că se cuvine să ne vindem timpul din viața noastră în schimbul supraviețuirii, cu toate că se ceartă asupra prețului. Marxiștii cred că ar trebui să fim conduși de birocrați. Libertarienii cred că ar trebui să fim conduși de oameni de afaceri. Feministelor nu le pasă ce formă ia conducerea, atât timp cât conducătorii sunt femei. În mod clar, acești vânzători de ideologii au diferențe serioase asupra modului în care să își împartă răsfăturile puterii. La fel de clar, nici unul dintre ei nu are vreo obiecție privind puterea în sine, și toți vor să ne facă să muncim în continuare.

Poate că vă întrebați dacă glumesc sau sunt serios. Glumesc și sunt serios în același timp. A fi ludic nu înseamnă a fi ridicol. Joaca nu trebuie să fie frivolă, cu toate că frivolitatea nu este același lucru cu trivialitatea ; ar trebui să luăm mai des frivolitatea în mod serios. Aș vrea ca viața să fie un joc- dar un joc cu mize mari. Aș vrea să joc pentru totdeauna.

Alternativa la muncă nu este doar trândăvia. A fi ludic nu înseamnă a fi foarte ludic. Oricât aș prețui plăcerea inactivității, totuși niciodată nu este atât de plăcută ca atunci când punctează alte plăceri și distracții.dar nici nu încurajez acea valvă de siguranță controlată, de timp disciplinat, numită „timp liber” ; departe de mine acest gând. Timpul liber este non-munca de dragul muncii. Timpul liber este un timp pe care îl folosim ca să ne revenim după muncă și îl petrecem în încercarea nebunească și fără speranță de a uita de muncă. Mulți oameni se întorc din vacanță atât de abătuți încât așteaptă să se întoarcă la locul de muncă pentru a se odihni. Principala diferență dintre munca și timpul liber este ca la muncă măcar ești plătit pentru alienarea și moleșirea ta.

Nu mă joc cu definițiile aici. Când spun că vreau să abolesc munca intenționez exact ceea ce spun, dar vreau să spun ceea ce intenționez prin definirea termenilor în mod non-idiosincronic. Definiția mea minimă asupra muncii este serviciu „forțat” ; ceea ce înseamnă producție obligatorie. Ambele elemente sunt esențiale. Munca înseamnă producție impusă prin mijloace economice sau politice, dar nu orice creație înseamnă muncă. Munca nu este făcută niciodată doar de dragul de a fi făcută, ci datorită

faptului că unele dintre produsele realizate ajung la muncitor (sau mai curând la altcineva). Aceasta este munca ca o necesitate. A o defini înseamnă a o disprețui. Dar uneori munca este chiar mai îngrozitoare decât decretă definiția ei. Dinamica dominației întrinseca muncii tinde în timp către minuțiozitate. În societățile avansate, saturate de muncă, excluzând toate societățile industriale, fie capitaliste fie „comuniste”, munca dobândește în mod invariabil alte atribute ce îi accentuează caracterul insuportabil.

De obicei – și asta este mai vizibil în țările „comuniste” decât în cele capitaliste, acolo unde statul este aproape singurul patron și toată lumea angajată -munca înseamnă a fi angajat, ceea ce este echivalent cu a te vinde în rate. Astfel, 95% dintre americanii care muncesc, muncesc pentru altcineva (sau altceva). În Cuba sau China, sau în orice alt model „alternativ”, cifre corespunzătoare se apropie de 100%. Numai bastioanele rurale ale Lumii a Treia- Mexic, India, Brazilia, Turcia -adăpostesc temporar concentrații semnificative de agricultori ce perpetuează învoiala tradițională a celor mai mulți lucrători din ultimele câteva milenii, adică plata de taxe (=rascumpărare) către stat, sau închirierea către niște moșieri parazitari, în schimbul lăsării lor în pace. Toți muncitorii din sectorul industrial (și din birouri) sunt angajați și sunt ținuți sub genul de supraveghere ce asigură servilismul.

Dar munca modernă are implicații mult mai rele. Oamenii nu doar muncesc, ei au „slujbe”. O singură persoană execută o singură sarcină tot timpul, fără a avea de ales. Chiar dacă acea sarcină are un quantum de interes intrinsec (ceea ce multe slujbe nu au), monotonia exclusivității sale obligatorii epuizează potențialul său ludic. O „slujbă” ce poate corela energiile unor indivizi, pentru o perioadă rezonabilă de timp, doar de dragul de a o face, este doar o povară pentru cei ce trebuie să o facă pentru patruzeci de ore pe săptămână fără a putea avea un cuvânt de spus asupra modului de execuție, pentru profitul proprietarilor care nu contribuie cu nimic la acest proiect, și fără posibilitatea de a împărți sarcinile celor ce trebuie cu adevărat să o execute. Aceasta este adevărata lume a muncii : o lume a gafelor birocratice, a hârțuirii sexuale și a discriminării, a patronilor bătută în cap ce exploatează și aruncă vina pe subordonații lor, ce – după orice criterii rational-tehnice – dau comenzile. Dar în lumea reală, capitalismul subordonează maximalizarea rațională a productivității și profitului, exigențelor controlului organizator.

Degradarea pe care cei mai mulți muncitori o simt în timpul serviciului este suma ofenselor ce poate fi numită „disciplină”. Foucault a complicat acest fenomen,

dar este totuși destul de simplu. Disciplina constă în totalitatea controlului totalitar de la locul de muncă : supraveghere, munca peste program, o viteză de lucru impusă, cote de producție, frecarea la cap etc. Disciplina este ceea ce au în comun fabrica, biroul și magazinul cu închisoarea și spitalul de boli mintale. Este ceva original și oribil din punct de vedere istoric. Este ceva ce a întrecut capacitățile unor dictatori demonici de odinioară precum Nero, Gingis-Han și Ivan cel Groaznic. Cu toate intențiile lor rele, nu aveau totuși acele mijloace pentru a-și controla supușii atât de complet, așa cum o fac despoții noștri moderni. Disciplina este modul de control modern cel mai distinctiv și diabolic, este o intruziune inovatoare ce trebuie interzisă cu prima oportunitate.

Așa este munca. Joaca este exact opusul. Joaca este făcută totdeauna în mod voluntar. Ceea ce ar fi putut fi joaca, devine munca dacă este făcută în mod forțat. Aceasta este o axiomă. Bernie de Koven a definit joaca ca pe o „suspendare a consecințelor”. Această definiție este inacceptabilă dacă implică faptul că joaca este inconsecventă. Asta nu înseamnă că orice consecințe vor fi gratuite. Joaca și dăruiul sunt strâns legate între ele, sunt fațetele comportamentale și tranzacționale ale aceluiași impuls, ale instinctului de joacă. Ele împărtășesc un dispreț aristocratic pentru rezultate. Cel ce se joacă obține totuși ceva din joaca sa ; de asta se numește joacă. Dar miezul recompensei este chiar experiența activității în sine (oricare ar fi acesta). Alți cercetători adenpti ai subiectului „joacă”, precum Johan Huizinga (Homo Ludens) o definesc ca pe o competiție cu reguli de respectat. Îi respect erudiția lui Huizinga, însă îi resping în mod vehement constrângerile. Există multe jocuri (șah, baseball, Monopoly, bridge) ce sunt guvernate de reguli, însă există mai multe în joacă decât în acest tip de jocuri. Conversațiile, sexul, dansul, călătoritul – aceste practici nu au reguli dar în mod sigur le-aș defini drept joacă. Iar cu regulile ne putem juca cu la fel de multă plăcere, ca și cu orice altceva.

Munca își bate joc de libertate. În mod oficial, toți avem drepturi și trăim în democrație. Alții, mai puțin norocoși, ce nu sunt liberi așa cum suntem noi, trebuie să trăiască în state polițienești. Aceste victime nu au altă opțiune decât cea de a se supune ordinelor, indiferent cât de arbitrare. Autoritățile îi mențin sub supraveghere constantă. Birocrații statului controlează până și cele mai mici detalii ale vieții de zi cu zi. Oficialitățile ce îi pun în funcțiune, răspund numai în fața superiorilor, publici sau privați. În orice caz, dizidența și disobediința sunt pedepsite. Informatorii raportează în mod regulat autorităților. Toate acestea ar trebui să fie niște lucruri extrem de grave.

Și așa și sunt, cu toate că nu este decât descrierea unui loc de muncă modern. Liberalii, conservatorii și libertarienii ce deplâng totalitarismul sunt falși și ipocriți. Există mai multă libertate într-o dictatură de – Stalinizată moderată, decât există într-un loc de muncă obișnuit în America. Vei găsi același tip de disciplină într-un birou sau într-o fabrică, ca într-o închisoare sau mănăstire. De fapt, așa cum au arătat Foucault și alții, închisorile și fabricile au apărut cam în aceeași perioadă, iar operatorii lor au împrumutat în mod conștient din tehnicile de control ale celuilalt. Un muncitor este un sclav cu jumătate de normă. Patronul îți spune când să vii, când să pleci, și ce să faci între timp. Tot el îți spune când trebuie să lucrezi și cât de repede trebuie să o faci. El este liber să-și exercite controlul până la limite umilitoare, impunându-ți dacă dorește, ce haine să porți sau cât de des să mergi la toaletă. În afara câtorva excepții, el te poate concedia pentru orice motiv, sau chiar fără motiv. Te spionează prin „cărțițe” și supraveghetori și întocmește un dosar cu rapoarte pentru fiecare angajat. Dacă îi răspunzi, se numește „insubordonare”, ca și cum muncitorul ar fi un copil obraznic, și nu numai că vei fi concediat, dar îți se vor și reduce din compensațiile din

timpul șomajului. Este de remarcat faptul că un tratament similar li se aplică și copiilor, la școală sau acasă, justificat în cazul lor de presupusa lor imaturitate. Ce spune asta despre părinții și profesorii lor care muncesc ?

Acest sistem de dominare pe care l-am descris stăpânește peste jumătate din orele vieții majorității femeilor și bărbaților de decenii, pentru majoritatea duratei vieții lor. Din anumite motive este prea amăgitor să numim sistemul nostru democrație, capitalism, sau – mai bine zis – industrialism, atunci când adevăratele sale nume sunt „fascism de fabrică” și „oligarhie de birou”. Oricine spune că acești oameni sunt liberi, minte sau e un prost. Ești ceea ce faci. Dacă faci o muncă plictisitoare, stupidă și monotonă, există mari șanse să devii plictisitor, stupid și monoton. Munca este o explicație mult mai bună pentru cretinizarea din jurul nostru, decât unele mecanisme imbecile precum televiziunea și sistemul educațional. Oamenii care sunt regimentați toată viața lor, predați muncii de câte școală și izolați de către familie la începutul vieții și de către sanatorii la sfârșitul ei, se obișnuiesc cu ierarhia și devin înrobiți psihologic. Aptitudinea pentru autonomie le este atât de atrofiată încât frica lor de libertate este printre puținele lor fobii întemeiate pe rațiune. Obediența cu care sunt instruiți la serviciu se resfrânge și în familiile pe care le întemeiază, astfel reproducând sistemul în mai multe direcții, atât în politică, cultură cât și în orice altceva. Odată extrasă vitalitatea oamenilor prin muncă, în mod sigur ei se vor supune ierarhiei și expertizei din orice domeniu. Doar sunt deja obișnuiți cu asta.

Suntem atât de apropiați de lumea muncii încât nu putem vedea care îi sunt efectele. Trebuie să ne bazăm pe observatori din afara timpului și culturii noastre pentru a putea aprecia poziția extremă și patologică în care ne aflăm la timpul prezent. A fost o vreme în trecutul nostru, când „etica muncii” ar fi părut de neînțeles, și poate că Weber avea dreptate când legase apariția ei de cea a unei religii, Calvinismul, ce dacă ar fi apărut astăzi în loc de acum patru secole, ar fi fost imediat și în mod corect etichetată drept cult. Acestea fiind circumstanțele, trebuie să apelăm la înțelepciunea vechimii pentru a putea avea o perspectivă clară asupra muncii. Înaintașii noștri vedeau munca în adevăratul ei sens și percepția lor a predominat, ideile fixe ale calviniștilor neputând face față, până când a fost răsturnată de industrialism – dar nu înainte de a primi sprijinul profetilor săi.

Haide-ți să pretindem pentru o clipă că munca nu îi transformă pe oameni în supuși ridicoli. Să pretindem, în ciuda oricărei psihologii plauzibile și a ideologiilor susținătorilor ei, că nu are nici un efect asupra formării caracterului. Și haideți să pretindem că munca nu este atât de plictisitoare, obositoare și umilitoare precum știm toți că este. Chiar și așa, munca și-ar bate joc de toate aspirațiile umaniste și

democratice, doar pentru că ocupă atât de mult din timpul nostru. Socrate spunea că lucrătorii manuali nu sunt buni ca prieteni sau cetățeni, pentru că nu au timp să-și împlinească responsabilitățile de prieten sau cetățean. Avea dreptate. Din cauza muncii, nu contează ce facem, ne tot uităm la ceas. Singurul lucru liber la așa numitul „timp liber” este că nu îl costă nimic pe patron. „Timpul liber” este dedicat în mare parte pregătirii pentru muncă, mersului la muncă, întoarcerii de la muncă și refacerii după muncă. Timpul liber este un eufemism pentru modul bizar prin care munca, ca un factor de producție, nu numai că se auto-transportă pe propriul cost spre și în afara locului de muncă, dar își asumă și o responsabilitate pentru propria întreținere și reparație. Cărbunii și oțelul nu fac asta. Strungurile și mașinile de scris nu fac asta. Nu e de mirare că într-unul din filmele sale cu gangsteri, Edward G. Robinson exclamă: „Munca este pentru fraieri !”

Plato și Xenofon îi atribuie lui Socrate și împărtășesc cu el credința în efectele secundare ale muncii asupra vieții de cetățean și de ființă umană a muncitorului. Herodot a identificat că disprețul pentru muncă era un atribut al vechilor greci La zenitul culturii lor .Ca un exemplu din lumea romană, Cicero a spus că „oricine își oferă serviciile pentru bani, se vinde pe el însuși și se așează pe sine în rândul sclavilor”. Candoarea sa este astăzi un lucru rar, dar unele societăți primitive contemporane la care suntem obișnuiți să privim cu superioritate, au oferit purtătorii de cuvânt ce i-au iluminat pe antropologii din Vest. Conform lui Posposil, populația Kapauku din vestul Iranului are o concepție de echilibru în viață, muncind doar unele zile, zilele de odihnă fiind petrecute pentru „redobândirea puterii și a sănătății pierdute”. Strămoșii noștri, chiar și în secolul XVIII când deja se aflau de multă vreme pe calea care ne-a adus în situația actuală, cel puțin încă erau conștienți de ceea ce noi am uitat complet, de fața nevăzută a industrializării. Devoțiunea lor religioasă pentru „Sf.Luni” – astfel stabilind săptămâna de lucru la cinci zile cu 150-200 ani înainte de recunoașterea legală – era disperarea primilor proprietari de fabrici. A durat mult până s-au supus tiraniei clopotului, predecesor al ceasului mecanic. De fapt a fost nevoie de o generație sau două pentru a înlocui bărbații adulți cu femeii deja obișnuite cu supunere, și copii ce puteau fi modelați pentru a servi nevoilor industrializării. Chiar și țărani exploatați ai Vechiului Regim (din Franța) reușeau să smulgă destul de mult timp din munca depusă pentru moșierii lor. Conform lui Lafargue, un sfert din calendarul țăranilor francezi era dedicat Duminicilor și sărbătorilor, iar datele lui Chayanov despre satele din Rusia țaristă – cu greu putând fi numită o societate progresistă – arată deasemenea că o pătrime sau o cincime din zilele anului erau dedicate repaosului. Datorită controlului productivității, noi suntem cu siguranță cu mult în urma acestor societăți înapoiate. Mujicii exploatați s-ar întreba de ce mai muncim până la urmă. Asta ar trebui să facem și noi.

Oricum, pentru a putea înțelege enormitatea completă a deteriorării noastre, trebuie să luăm în considerare situația timpurie a umanității, atunci când hoinăream ca vânători – culegători. Hobbes presupunea că pe atunci viața era neplăcută, brutală și scurtă. Alții presupun că viața era o inevitabilă luptă disperată pentru subzistența, un război purtat împotriva unei Naturi dure, moartea și dezastrul așteptându-l pe cel ghinionist, sau pe oricine nu se putea menține în provocarea luptei pentru existență. De fapt, aceasta era doar o proiecție a fricii de cădere a autorității guvernelor proiectată asupra comunităților neobișnuite a se descurca în lipsa lor, așa cum era Anglia lui Hobbes în timpul Războiului Civil. Compatrioții lui Hobbes întâlneau deja forme alternative de societăți ce ilustrau alte moduri de viață – în mod special în nordul Americii – dar acestea erau prea diferite ca stil de viață pentru a le putea înțelege. (Clasele inferioare, mai apropiate de situația indienilor, i-au înțeles mai bine și au găsit modul lor de viață atractiv .Dealungul secolului al XVII-lea, coloniștii englezi treceau la triburile indiene sau fiind capturați în război, refuzau să se mai întoarcă la coloniile lor. În schimb, indienii nu treceau în coloniile albilor așa cum nu ar fi trecut vest-germanii peste zidul Berlinului spre est).Versiunea darwinismului conform căreia „supraviețuiește doar cel mai adaptat” – versiunea lui Thomas Huxley- caracteriza mai degrabă condițiile economice din Anglia victoriană decât selecția naturală, așa cum a demonstrat și anarhistul Kropotkin în cartea sa „Ajutorul reciproc, un factor în evoluție”. (Kropotkin era un om de știință – un geograf – ce a avut oportunitatea involuntară de a face muncă de teren în timpul exilului său în Siberia ; el știa cu siguranță despre ce vorbește). La fel ca majoritatea teoriilor politice și sociale, poveștile pe care ni le spun Hobbes și succesorii săi sunt doar autobiografii neverificate.

Antropologul Marshall Sahlins, cercetând datele despre vânători-culegători contemporani a făcut praf mitul lui Hobbes într-un articol intitulat „Societatea affluentă originală”. Ei muncesc mult mai puțin decât noi, iar munca lor se distinge cu greu de ceea ce noi privim drept joacă. Sahlins concluzionează că: „vânător-culegătorii muncesc mai puțin decât noi ; căutarea hranei este intermitentă, mai degrabă decât o muncă continuă, timpul liber este abundent, și există o mai mare cantitate de somn în timpul zilei, pe an, decât în oricare alte societăți”. Ei munceau în medie patru ore pe zi, presupunând că ceea ce făceau se poate numi muncă”. „Munca lor, așa cum ni se pare nouă astăzi, era o muncă calificată ce le exersa aptitudinile fizice și intelectuale ; munca necalificată la scară mare este imposibilă în afara industrialismului, spune Sahlins. Astfel, satisfăcând definiția de ”joacă” dată de Friedrich Schiller, conform căreia „ joaca este singura ocazie când omul își împlinește umanitatea în mod complet, lăsând libere ambele părți ale naturii sale, gândirea și simțurile. Așa cum a spus el : „Animalul muncește atunci când constrângerea este sursa activității sale, și se joacă atunci când sursa este puterea sa completă, atunci când viața superabundentă este propriul stimul pentru activitate”. (O versiune modernă- dubios developmentalistă) – este ceea a lui Abraham Maslow care contrapune motivațiile „deficienței” și „creșterii”). Joaca și libertatea sunt coextensive în privința producției. Chiar și Marx, care aparține pantalonului productiviștilor (cu toate bunele lui intenții) a observat că „tărâmul libertății nu va putea fi descoperit până nu se va trece de punctul în care munca este necesară sub obligativitatea necesității și a utilajelor externe”. El nu a reușit niciodată să identifice circumstanțe fericite a abolirii muncii – este mai degrabă anormal, totuși să fii pro-muncitor și anti-muncă – dar noi am reușit.

Aspirația de a ajunge, sau de a reveni la o viață fără muncă este evidentă în toată istoria socială sau culturală a Europei pre-industriale, așa cum se poate vedea în: „Anglia în tranziție” de M. Dorothy George și „Cultura populară în Europa Modernă timpurie” a lui Peter Bulke. La fel de pertinent este și eseul lui Daniel Bell „Munca și neplăcerile ei”, primul text cred, care se referă la „revolta împotriva muncii” în atât de multe rânduri, încât dacă ar fi fost înțeles, ar fi reprezentat o corecție importantă la volumul în care a fost inclus, („Sfârșitul ideologiei”). Nici cei ce au criticat lucrarea, nici cei ce au apreciat-o nu și-au dat seama că teza „Sfârșitului ideologiei” scrisă de Bell, nu semnala sfârșitul neliniștilor sociale, ci începutul unei noi faze netrasate, neconstrânse și neinformate de vreo ideologie. A fost Seymour Lipset (în „Omul Politic”) nu Bell, care a declarat că „problemele fundamentale ale Revoluției Industriale au fost rezolvate, numai cu câțiva ani înainte de nemulțumirile post sau meta-industriale ale studenților ce au gonit-o pe Lipset de la UC Berkley la relativa (și temporara) pace de la Harvard.

Dupa cum nota Bell în „Bogația națiunilor”, Adam Smith, cu tot entuziasmul său pentru economia de piață și diviziunea muncii, era mult mai conștient (și mai sincer) de efectele negative ale muncii, decât Ayn Rand sau economiștii de la Chicago sau oricare dintre epigoniile moderne ale lui Smith. Așa cum observa Smith: „Puterea de înțelegere a mare parte din oameni este în mod necesar formată din slujba lor obișnuită. Omul a cărui viață este petrecută în executarea câtorva operațiuni simple ...nu are nici o șansă să-și exercite puterea de înțelegere... În general el devine atât de stupid și ignorant pe cât este posibil să devină o ființă umană”. Asta este critica mea adusă muncii, în câteva cuvinte grosolane. Bell, scriind în 1956, în Epoca de Aur a imbecilității lui Eisenhower și a auto-satisfacției americane, a prevăzut dezorganizata stare proastă a lucrurilor din anii 1970 și ulterioara acestora, cea pe care nici o tendință politică nu o poate dezbate, cea identificată în raportul HEW: „Work in

America”, cea care nu poate fi exploatată, așadar este ignorată. Problema este rezolvată împotriva muncii. Ea în textele economiștilor de tip Laissez-faire (Milton Friedman, Murray Rothbard, Richard Posner), pentru ca în termenii lor, așa cum se spune în „Pierdut în Spațiu”, „această variantă nu se ia în calcul”.

Dacă aceste obiecții, aduse de iubitori ai libertății, nu reușesc să-i convingă pe umaniștii cu tendințe utilitariene sau chiar paterne, atunci mai există și altele pe care nu au cum să nu le ia în considerare. Munca este periculoasă pentru sănătatea ta, pentru a cita titlul unei cărți. De fapt munca înseamnă crimă în masă sau genocid. În mod direct sau indirect, munca îi va omorî pe majoritatea celor ce citesc aceste rânduri. Între 14000 și 25000 de muncitori sunt uciși anual în aceasta țară în timpul serviciului. Între 20 și 25 de milioane sunt răniți în fiecare an. Toate aceste cifre sunt bazate pe o estimare foarte

conservatoare a ceea ce constituie o rănire cauzată de muncă. Astfel, nu se iau în calcul cele jumătate de million de cazuri de boli profesionale înregistrate în fiecare an. Am văzut un manual medical despre boli profesionale ce avea 1200 de pagini. Chiar și așa, asta este abia suprafața. Statisticile disponibile arată că există 100000 de cazuri evidente de mineri ce au antracoză, dintre care 4000 mor în fiecare an. Ceea ce statisticile nu arată este că zeci de milioane de oameni au viețile scurtate datorită muncii – ceea ce înseamnă omucidere până la urmă. Luați în considerare doctorii care munceau până la moarte, la sfârșitul vârstei de 50 de ani. Luați în considerare pe toți ceilalți fanatici ai muncii.

Chiar dacă nu ești ucis sau schilodit în timpul serviciului, s-ar putea foarte ușor să fii în timp ce mergi la serviciu, în timp ce pleci de la serviciu, în timp ce îți cauți un loc de muncă, sau în timp ce încerci să uiți de serviciu. Vasta majoritate a victimelor automobilelor sunt datorate acestor activități obligatorii legate de muncă sau celor ce execută aceste activități. Acestei liste de cadavre aflată în creștere îi trebuie adăugate și victimele poluării industriale și ale alcoolismului și dependenței de droguri provocate de muncă. Cancerul și bolile de inimă sunt afecțiuni moderne, ce se leagă, direct sau indirect, de muncă.

Deci munca instituționalizează omuciderea și o transformă într-un mod de viață. Lumea crede că cambodgienii erau nebuni pentru că se auto-exterminau, dar suntem noi atât de diferiți? Regimul lui Pol Pot cel puțin avea o viziune, cu toate că destul de voalată, a unei societăți egalitare. Noi ne omorâm proprii oameni cu sutele de mii (cel puțin) pentru a vinde hamburgeri Big Mac și mașini Cadillac supraviețuitorilor. Cele 40 sau 50 de mii de morți ai accidentelor rutiere de pe autostrăzi sunt victime, nu martiri. Au murit degeaba – sau mai bine spus au murit pentru muncă. Dar munca nu este ceva pentru care merită să mori.

Controlul statului asupra economiei nu este o soluție. Munca este chiar mai periculoasă în statele socialiste decât este în țara noastră. Mii de muncitori ruși au murit sau au fost răniți în timpul construcției tunelelor pentru metroul din Moscova, Cernobâl și alte dezastre nucleare din Uniunea Sovietică ascunse până recent fac ca dezastrele de la Time Beach și Three Mile Island – dar nu și pe cel de la Bhopal să pară niște jocuri de copii. Pe de altă parte, liberalizarea pieței. La modă acum, nu va ajuta ci probabil va înrăutăți situația. Din punct de vedere al sănătății și siguranței, printre altele, munca a cunoscut cele mai rele zile atunci când economia se apropia de laissez-faire. Istoric precum Eugene Genovese au argumentat cu convingere că (așa cum insistaseră susținătorii sclaviei înainte de război) muncitorii salariați din fabricile din statele nord-Americane și din Europa trăiau mult mai rău decât sclavii de pe plantațiile din sudul Americii. Nici o recompensă a relațiilor dintre birocrați și oamenii de afaceri nu pare să aducă vreo schimbare atunci când se ajunge la producție. O implementare serioasă a standardelor mai degrabă vași impune în teorie

de către OSHA, ar aduce în mod foarte probabil economia în impas. Celor de la conducere se pare că le convine situația, deoarece nici măcar nu încearcă să servească împotriva factorilor perturbători.

Ceea ce am spus până acum nu ar trebui să fie un subiect de controversă. Mulți muncitori s-au săturat de muncă. Se înmulțesc cazurile de absenteism, randament scăzut, furt și sabotaj, greve sălbatice și cyberslacking. Poate există o mișcare către o respingere conștientă și nu doar viscerală a muncii. Și totuși, sentimentul predominant conform căruia munca este necesară și inevitabilă este universal răspândit atât printre patroni și agenții lor, cât și printre angajați.

Nu sunt de acord cu asta. Este posibil să abolim munca acum, și să o înlocuim cu o multitudine de noi feluri de activități libere, ce servesc și unor scopuri folositoare. Pentru a putea abolii munca, trebuie să o atacăm din două direcții, cantitativă și calitativă. Pe de o parte, pe cea cantitativă, ar trebui să reducem masiv cantitatea de muncă depusă. În prezent, majoritatea muncii este inutilă sau chiar mai rău și ar trebui pur și simplu să scăpăm de ea. Pe de altă parte – și aici cred că este miezul problemei și punctul de plecare pentru o abordare revoluționară a muncii- ar trebui să transformăm timpul pe care înca îl mai petreceam muncind într-o varietate de distracții asemănătoare unor meserii, de nedeosebit de alte distracții plăcute, exceptând faptul că odata încheiate, vor rezulta niște obiecte folositoare. Cu siguranță că asta nu va face activitățile mai puțin atrăgătoare. Atunci toate barierele artificiale ale

puterii și proprietății ar cădea de la sine. Creația s-ar transforma în recreere. Și ne vom opri din a ne mai fi frică unii de alții.

Nu sugerez că majoritatea tipurilor de muncă pot fi salvate în felul ăsta. Dar oricum majoritatea muncii nu merită să fie salvată. Numai o mică parte a muncii servește unui scop folositor independent de reproducție și apărarea sistemului muncii și a anexelor sale politice și legale. Acum 30 de ani, Paul și Percival Goodman au estimat că doar 5 procente din munca depusă la acea dată – presupun că procentul este mai mic acum – ar fi suficientă pentru a satisface nevoile minime de hrană, îmbrăcăminte și adăpost. Aceasta este doar o preocupare „educată”, dar concluzia este clară: direct sau indirect, cea mai mare parte a muncii servește scopurilor neproductive ale comerțului și controlului social. Din start putem elibera zeci de milioane de vânzători, soldați, manageri, polițiști, brokeri, preoți, bancheri, avocați, profesori, moșieri, paznici, agenți de publicitate și pe oricine lucrează pentru aceștia. Se va produce un efect de „bulgăre de zăpadă” întrucât de fiecare dată când șomează un mahâr, lacheii și subordonații săi vor fi deasemenea eliberați. Astfel economia implodează.

40% din forța de muncă este ocupată de „muncitori cu gulere albe”, majoritatea dintre ei având cele mai plictisitoare și stupide slujbe concepute vreodată. Întregi industrii, ca de exemplu asigurările, serviciile bancare și cele imobiliare nu constau decât în birocrăția inutilă. Nu este de mirare că „sectorul terțiar”, sectorul serviciilor se află în creștere, în timp ce „sectorul secundar” (industria stagnează, iar „sectorul primar” (agricultura) aproape că dispăre. Pentru că munca nu este necesară decât pentru cei a căror putere o asigură, muncitorii sunt mutați de la niște ocupații relativ folositoare la unele relativ nefolositoare, ca măsură de a asigura ordinea publică. Orice este mai bine decât nimic. De asta nu poți pleca acasă doar pentru că ai terminat treaba mai devreme. Ei vor timpul tău, destul de mult pentru a te face al lor, chiar dacă de majoritatea timpului tău nu au defapt nevoie. Altfel de ce nu a scăzut media de ore muncite pe săptămână cu mai mult de câteva minute în ultimii 60 de ani ?

Apoi putem ataca munca productivă în sine. Gata cu producția de război, energia nucleară, mâncarea nesănătoasă (junk-food), produsele de igiena feminină – și mai presus de toate gata cu industria automobilelor. Un Stanley Steamer sau un Model T ar fi în regulă, dar auto-eroticismul de care depind Detroit și Los Angeles nu intră în discuție. Deja, fără a ne strădui prea mult, am rezolvat în mod virtual criza energetică, criza mediului inconjurător și diverse alte probleme sociale de nerezolvat.

La final, trebuie să scăpăm de cea mai răspândită ocupație, cea cu cele mai multe ore, cea mai mică plată și unele dintre cele mai plictisitoare sarcini. Mă refer la soțiile ce fac munci casnice și cresc copii. Prin abolirea muncii salarizate și dobândirea șomajului total, vom submina diviziunea pe bază de sexe a muncii. Familia nucleară așa cum este ea cunoscută astăzi este o adaptare inevitabilă la diviziunea muncii impuse de munca salarizată modernă. Fie că vă place sau nu, după cum au decurs lucrurile în ultimele două secole, a devenit rațional din punct de vedere economic ca bărbatul să aducă mâncarea acasă, femeia să facă toate treburile casnice murdare și să-i ofere bărbatului un refugiu în fața lumii neîndurătoare, iar copiii să fie împinși în lagărele de concentrare pentru tineret numite „școli”, în principal pentru a-i lua de pe capul mamei, dar totuși a-i menține sub control, și întâmplător să dobândească obiceiurile de obediență și punctualitate atât de necesare muncitorilor. Dacă vreți să scăpați de patriarhie, descotorosiți-vă de familia nucleară a cărei „muncă în umbră” neplătită face posibilă existența sistemului muncii și îi justifică necesitatea, așa cum spunea Ivan Ilich. Legată de această strategie este și abolirea copilăriei și închiderea școlilor. Sunt mai mulți elevi decât muncitori în această țară. Avem nevoie de copii pe post de profesori, nu de elevi. Ei pot aduce o contribuție importantă la revoluția ludică pentru că se joacă mai bine decât adulții. Adulții și copii nu sunt identici dar vor deveni egali prin intermediul interdependenței. Numai joaca poate umple golul dintre generații.

Nu am menționat încă posibilitatea de a reduce și mai mult puținul muncii care ar mai rămâne prin automatizare și cybernetizare. Toți savanții, inginerii și tehnicienii eliberați de plictiseala cercetării în domeniul războiului și de planificrea învechită, ar trebui să se distreze punând la punct mijloace de a elimina oboseala, plictisul și pericolul din activități precum mineritul. Fără îndoială că își vor găsi și alte proiecte pentru a se amuza. Poate că vor întemeia sisteme de comunicații multi-media globale sau vor înființa colonii spațiale. Poate. Eu însumi nu sunt un mare fan al tehnologiei. Nu, nu aș dori

să trăiesc într-un paradis unde totul se rezolvă prin apăsarea unui buton. Nu vreau ca niște roboți sclavi să facă totul; aș vrea să fac și singur unele lucruri. Cred că există loc pentru tehnologia ce reduce munca, dar unul destul de modest. Mărturiile istorice și pre-istorice nu sunt încurajătoare. Când tehnologia productivă a trecut de la stadiul de vânători-culegători la agricultură și apoi la industrie, volumul de muncă a crescut în timp ce îndemânarea și auto-motivarea au scăzut. Evoluția ulterioară a industrialismului a accentuat ceea ce Harry Braverman a numit degradarea muncii. Observatorii inteligenți au fost întotdeauna conștienți de asta. John Stuart Mill a scris că toate invențiile destinate reducerii cantității de muncă depuse inventate vreodată nu au scutit muncitorii de vreun moment de muncă. Karl Marx a scris că „ar fi posibil să se scrie o istorie a invențiilor, făcute din 1830, cu singurul scop de a aproviziona capitalul cu arme împotriva revoltelor clasei muncitoare”. Tehnofilii entuziaști – Saint-Simon, Comte, Lenin, B.F. Skinner – au fost întotdeauna și autoritarieni vizibili/evidenți; altfel spus, tehnocrați. Ar trebui să fim mai mult decât sceptici la promisiunile făcute de misticii computerelor. Ei muncesc ca niște câini, așa că dacă ar fi fost după voia lor, și noi am face la fel. Dar dacă au de

adus vreo contribuție particulară mai direct subordonată scopurilor umane decât o simplă tendință spre tehnica înaltă (sofisticată), haide-ți să-i ascultăm.

Ceea ce aș vrea cel mai mult să văd este că munca s-a transformat în joacă. Un prim pas ar fi să renunțăm la noțiuni precum „slujbă” sau „ocupație”. Chiar și activități ce au un anumit conținut ludic, și-l pierd prin reducerea lor la slujbe pe care anumiți oameni, și doar acei oameni, sunt forțați să le facă în mod exclusiv. Nu e un fapt ciudat că muncitorii din ferme muncesc din greu pe câmpuri în timp ce stăpânii lor merg acasă în fiecare week-end și tândălesc. Într-un sistem al distracției permanente, vom fi martorii Epocii de Aur a diletanților ce va face de rușine Epoca Renașterii. Nu vor mai exista slujbe, doar lucruri de făcut și oameni care să le facă.

Secretul transformării muncii în joacă, așa cum a demonstrat Charles Fourier, este de a aranja astfel activitățile folositoare încât să se profite de ceea ce diverși oameni, la timpi diferiți, se bucură să facă. A da posibilitatea unor oameni de a face lucrurile care le-ar aduce plăcere, ar fi de ajuns pentru a eradică iraționalitățile și deformările ce afectează aceste activități atunci când sunt reduse la stadiul de muncă. Mie, de exemplu, mi-ar plăcea să predau (dar nu prea mult), dar nu aș vrea să am niște elevi constrânși să mă asculte, și nu mi-aș dori să linguesc niște pedanți patetici în schimbul unor titularizări

În al doilea rând, există unele lucruri care aduc plăcere oamenilor atunci când sunt făcute din când în când, dar nu pentru mult timp, și în mod sigur nu constant. Poate că îți place să stai cu copiii pentru câteva ore doar pentru a te bucura de compania lor, dar nu atât de mult ca părinții lor. Între timp, părinții apreciază profund timpul liber pe care tu l-ai acordat, cu toate că ar deveni îngrijorați, dacă ar fi separați de progeniturile lor prea multă vreme. Aceste diferențe dintre indivizi sunt cele ce fac posibilă o viață plină de joacă liberă. Aceleași principii se aplică și în multe alte domenii de activitate, în special în cele primare. Astfel, multor oameni le place să gătească atunci când o fac în voie, nu doar pentru a-și alimenta corpul pentru a putea munci.

În al treilea rând, unele lucruri care sunt nesatisfăcătoare dacă sunt făcute de unul singur, în împrejurări neplăcute, sau la ordinele unui supraveghetor, devin plăcute, cel puțin pentru un timp, dacă aceste circumstanțe sunt schimbate. Asta se aplică probabil într-o anumită măsură tuturor tipurilor de muncă. Oamenii își vor folosi ingeniozitatea lor altfel irosită pentru a transforma în joacă cele mai puțin tentante slujbe, în cel mai bun mod posibil. Activități ce îi atrag pe oameni nu îi atrag și pe ceilalți, dar toată lumea, are o varietate de interese și un interes pentru varietate. Așa cum zice proverbul: „Orice o dată”. Fourier era un maestru în a specula cum ar putea să fie folosite înclinațiile aberante și perverse într-o societate post-civilizată, numită de el „Armonia”. El era de părere că împăratul Nero ar fi fost în regula, dacă în copilăria sa și-ar fi satisfăcut pofta de sânge lucrând într-un abator. Copiii mici ce în mod notoriu se bucură să se bălăcească în mizerie ar putea fi organizați în „mici hoarde” pentru a curăța toaletele și a duce gunoiul, celor mai merituoși dintre ei acordându-li-se medalii. Nu pledez pentru aceste exemple precise, ci pentru principiul ce se subînțelege din ele, care cred eu că este unidimensional pentru o transformare revoluționară completă. Tineți minte că nu trebuie să luăm munca așa cum o găsim astăzi și să o asociem cu oamenii potiviți, unii dintre ei trebuind să fie cu adevărat perversi.

Dacă tehnologia va juca un rol în toate astea, va fi mai mult de a deschide noi tărâmurii pentru recreere, decât de a automatiza munca și de a o înlătura din existența noastră. Într-o oarecare măsură ne-am putea întoarce la artizanat, pe care William Morris îl consideră un rezultat probabil și de dorit al revoluției comuniste. Arta va fi

redobândită din mâinile snobilor și colecționarilor, rolul ei de departament specializat în satisfacerea unui public elitist va fi abolit, iar frumusețea și crearea sa înapoiate vieții căreia i-au fost furate de către muncă. Este un gând trist că urnele grecești despre care scriem ode și pe care le expunem în muzee erau folosite la vremea lor doar pentru a depozita ulei de măsline. Mă îndoiesc că obiectele pe care le folosim azi vor avea aceeași soartă în viitor, asta dacă va mai exista unul. Semnificația este că un progres în lumea muncii este imposibil ; iar dacă ar exista ceva în această lume, ar fi tocmai opusul. Nu ar trebui să ezitam să explorăm trecutul pentru a vedea ce are de oferit ; strămoșii nu vor pierde nimic, însă noi vom avea de câștigat.

Reinventarea vieții zilnice înseamnă trecerea de limitele hărților noastre. Există într-adevăr, mult mai multe speculații sugestive decât ar crede mulți oameni. În afară de Fourier și Morris – și câte un indiciu pe ici pe colo în Marx – mai există și scrierile lui Kropotkin, ale sindicaliștilor Pataud și Pouget, ale anarho-comuniștilor vechi (Berkman) și noi (Bookchin). „Communitas” a fraților Goodman este exemplară pentru ilustrarea formelor ce reies din funcții date (scopuri), și există câte ceva de recoltat de la vestitorii deseori confuzi ai tehnologiei alternative/corespunzătoare/intermediară, precum Schumacher și în special Ilich odată ce reușești să vezi deincolo de suprafață.

Situaționistii-reprezențați de „Revoluția în viața de zi cu zi” a lui R. Vainegem și de „Antologia Internațională Situaționiste” – sunt atât de cruzi în luciditatea lor încât devin îmbucurători, chiar dacă aceștia nu au ajustat niciodată complet adeziunea consiliilor muncitorilor cu abolirea muncii. Lipsa lor relativă de consecvență este mai bună, totuși decât orice versiune existentă a stângii, a căror credincioși vor să pară ultimii campioni ai muncii, deoarece dacă nu ar mai exista munca, nu ar mai fi nici muncitori, și fără muncitori, pe cine ar mai organiza formațiunile de stânga ?

Așadar aboliționistii vor fi în mare parte pe cont propriu. Nimeni nu poate spune ce vor reieși din descătușarea puterii creative ridiculizate de muncă. Orice se poate întâmpla. Dezbaterile obositoare a problemei „libertate vs. necesitate”, împreună cu subtextele sale teologice, se vor rezolva practic de la sine, odată ce producția de valori folositoare va coexista cu consumul încântător al activității de joacă.

Viața va deveni un joc, sau mai bine spus, mai multe jocuri, dar nu așa cum se întâmplă acum, un joc steril. Un act sexual optim este paradigma jocului productiv. Participanții își potentează plăcerile reciproc, nimeni nu ține scorul, și toată lumea câștigă. Cu cât dai mai mult, cu atât primești mai mult. În viața ludică, cea mai bună parte a actului sexual se va răspândi în cele mai bune părți din viața zilnică. Joaca generalizată duce la umplerea vieții de libidou. Sexul, la rândul său va deveni mai puțin urgent și disperat, ci mai mult jucăuș. Dacă ne vom juca în mod corect cărțile, vom avea mai multe de luat de la viață decât de dat ; dar asta se va întâmpla doar dacă vom juca în mod serios.

Muncitori din toată lumea...relaxați-vă!

Biblioteca Anarhistă

Bob Black
Abolirea muncii
1991

Preluat la 15.12.2022 de la
<https://centruldecultura.wordpress.com/2012/04/04/abolirea-muncii-bob-black/>

ro.theanarchistlibrary.org